

dr Krzysztof Jurek

Międzynarodowa Szkoła Mistrzostwa Sportowego w Łodzi

dr Jacek Koziół

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

Marzena Makiewicz-Stańdo

Fundacja Edukacja i Sport w Łodzi

Cudzoziemcy na egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego (studium pewnego przypadku)

Wstęp

Chodzący do polskich szkół różnych szczebli cudzoziemcy co roku muszą się mierzyć z wyzwaniem, jakim są dla nich egzaminy zewnętrzne. O ile łatwiej im rozwiązać (i osiągnąć wyższy wynik) zadania na egzaminach z matematyki i języka obcego nowożytnego, to egzamin z języka polskiego stanowi dużą trudność. Jego wynik zależy od stopnia znajomości języka polskiego, ale także pewnej orientacji w kodach kulturowych, w tym także znajomości lektur. Nawet uczniowie przebywający w Polsce od lat i dobrze znający język mają z tym problem i rzadko osiągają wysokie wyniki.

Od początku istnienia egzaminu ósmoklasisty, czyli od roku 2019, przygotowywane są dla cudzoziemców specjalne arkusze egzaminacyjne – przeznaczone dla uczniów, którym ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia znajomość czytanego tekstu. Zawierają one zadania dostosowane do ich potrzeb. W niektórych latach w arkuszu egzaminacyjnym dla cudzoziemców jeden z dwóch podstawowych tekstów, stanowiących punkt wyjścia do konstruowania zadań, był taki sam jak w arkuszu standardowym (np. w roku 2020 tekst nieliteracki został skrócony o jedną trzecią, obydwa teksty są opatrzone przypisami, w których wyjaśniono trudniejsze słowa i zwroty), również część zadań powtarzała się, choć przeredagowano je, aby uczynić je łatwiejszymi do zrozumienia. Część jednak była inna, by sprawić mniej kłopotu zdającym. Zasady oceniania nie różnią się w istotny sposób od tych, jakie przyjęto w arkuszu standardowym. Na każdym poziomie użytego w wypracowaniu zakresu języka cudzoziemcy mogą popełnić o jeden błąd językowy więcej. Podobnie jest w ocenie ortografii i interpunkcji.

Należy dodać, że liczba cudzoziemców zdających egzamin ósmoklasisty nie jest bardzo wysoka. Tabela 1 zawiera zestawienie liczby cudzoziemców zdających egzamin w stosunku do całości populacji. Znacząca różnica w liczbie zdających w roku 2022 w stosunku do poprzednich lat wynika z tego, że w ubiegłym roku do egzaminu przystąpili w Polsce uczniowie, którzy do szkoły podstawowej trafili zarówno jako sześciolatkowie, jak i siedmiolatkowie.

Tabela 1. Liczba uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty z j. polskiego

Rok	Cudzoziemcy	Całość populacji	Procent
2019	1 684	361 185	0,47
2020	2 444	330 720	0,74
2021	3 200	342 797	0,93
2022	4 669	478 110	0,98

Zmiana kontekstu politycznego

Warto zwrócić uwagę na znaczący wzrost liczby cudzoziemców spowodowany wydarzeniami politycznymi ostatniego roku. Od czasu wybuchu wojny na Ukrainie, czyli od 24 lutego 2022 r. do marca 2023 r. (wtedy powstał niniejszy artykuł), zmieniła się w Polsce sytuacja. Według danych Straży Granicznej w okresie od lutego 2022 r. przyjechało do Polski 10,3 mln uchodźców z Ukrainy, z czego 8,4 mln powróciło do swojego państwa lub wyjechało do innych krajów¹. Różnica, czyli 1,9 mln, to orientacyjna liczba obywateli Ukrainy przebywających w Polsce. Dane te nieustannie się zmieniają (zainteresowanych odsyłamy do aktualizowanej strony poświęconej temu problemowi²). Postawiło to potężne wyzwania przed wszystkimi dziedzinami życia społecznego w Polsce, w tym również przed szkolnictwem. Obecność dzieci obcojęzycznych w polskich szkołach stała się faktem, wobec którego nie można przejść obojętnie. Dla wielu z nich samo uczęszczanie do polskiej szkoły jest wielkim wyzwaniem, a cóż dopiero przystępowanie do egzaminów. Przed szkołami stawia to ogromne wyzwania, poczynając od problemów natury komunikacyjnej (znajomość języka). Z tymi zagadnieniami będzie musiało się w najbliższych latach uporać polskie szkolnictwo.

Szkoła

Szkoła, której dane zamierzamy analizować, prowadzona jest w Łodzi przez Fundację „Edukacja i Sport”. Powstała ona w roku 2014, początkowo jako gimnazjum i liceum ogólnokształcące. Od samego początku nastawiona była na kształcenie dzieci, które pochodziły spoza wschodniej granicy Polski. Pierwszą grupę uczniów stanowiło 50 osób, które rozpoczęły naukę w liceum ogólnokształcącym. Od początku była to placówka o profilu sportowym, co spowodowało, że większość uczniów celowała w rozmaitych dyscyplinach sportowych (np. badminton, boks, judo, strzelectwo). Obecnie (w roku szkolnym 2022/2023) jest to zespół szkół, w którego skład wchodzi szkoła podstawowa oraz liceum. W ciągu minionych lat zmienił się nieco profil szkół. Obecnie szkoły liczą około 550 uczniów. Uczęszcza do nich grupa dzieci polskich oraz cudzoziemskich. Cudzoziemcy stanowią ok. 40% wszystkich uczniów. Większość spośród nich stanowią obywatele Ukrainy, ale zdarzają się również dzieci z Białorusi, Mołdawii, Rosji, Gruzji, Armenii, Kazachstanu, a nawet (po raz pierwszy w tym roku) dzieci z Wietnamu. Specyfika zespołu szkół powoduje, że jest zapewne jedyną placówką w mieście, która posiada tak szerokie doświadczenie w prowadzeniu zajęć z dziećmi cudzoziemskimi.

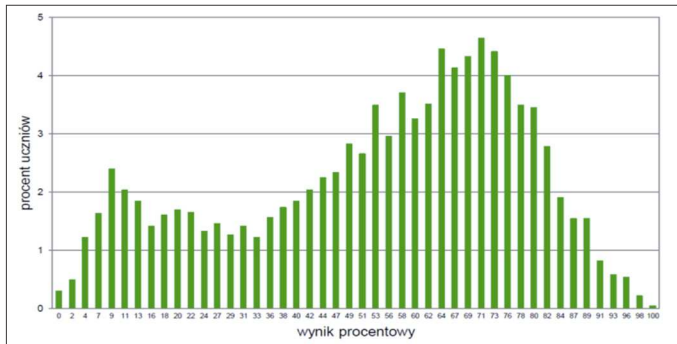
¹ Dane za: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-aw-polsce-liczba> [dostęp: 9.03.2023].

² <https://www.ukrainianinpoland.pl/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-pl/> [dostęp: 9.03.2023].

W prezentowanym tekście zajęliśmy się wynikami uzyskanymi przez uczniów klasy ósmej, którzy w roku szkolnym 2021/2022 przystąpili do egzaminu ósmoklasisty. Sądzymy, że ich wyniki są reprezentatywne dla populacji, a jednocześnie skoncentrowanie się na uczniach jednego oddziału pozwoliło uchwycić w naszych badaniach kontekst społeczny. Tekst ten jest również jednym z elementów autorefleksji, która jest prowadzona w szkole.

Wyniki w szkole

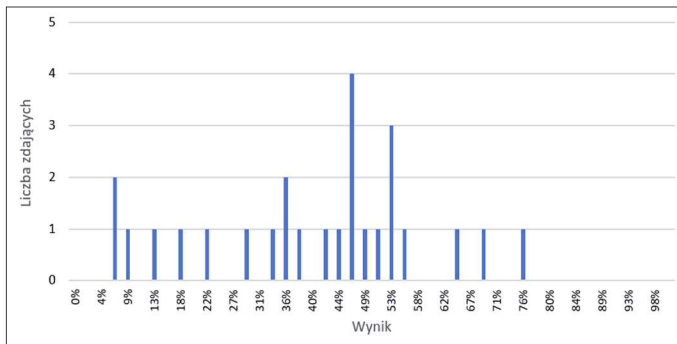
Do egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2021/2022 przystąpiła jedna klasa ósma. Były to dzieci posiadające pochodzenie i obywatelstwo ukraińskie. Wyniki przez nie osiągnane są zwykle słabsze niż wyniki ich rówieśników polskich. Jednakże wśród zdających byli tacy, którzy zdali zdecydowanie lepiej. Najwyższy uzyskany w szkole wynik to 75%.

Wykres 1. Ogólnopolskie wyniki cudzoziemców z egzaminu ósmoklasisty z j. polskiego

Tabela 2. Wyniki cudzoziemców w kraju – parametry statystyczne

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
4669	0	100	58	71	54	24

Wykres 2. Wyniki osiągnięte przez uczniów analizowanej szkoły

Tabela 3. Parametry statystyczne analizowanej szkoły

Liczba uczniów	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)
26	7	76	45,5	47	40

Oczywiście, zdajemy sobie sprawę z tego, że niewielka liczba zdających w analizowanej klasie oraz kontekst społeczny wpływają na kształt i zawartość wykresu 2 i tabeli 3.

Analiza wyników egzaminów zewnętrznych stanowi narzędzie pomiarowe służące ewaluacji pracy szkoły. Jednakże same dane statystyczne, dotyczące mocnych i słabych stron uczniów zdających egzamin, nie wydają się wystarczające do opracowania planu działań w kolejnych latach pracy. Wynika to nie tylko ze specyfiki danej grupy, ale też z wielu różnych czynników, które mogą mieć znaczący wpływ na funkcjonowanie uczniów ukraińskich w polskiej szkole.

Niniejsza analiza skupiać się będzie na czynnikach pozaszkolnych, takich jak sytuacja środowiskowa i rodzinna, płeć czy czas pobytu ucznia obcojęzycznego w Polsce. Szersze spojrzenie badawcze daje możliwości uwzględnienia wskazanych czynników w procesie adaptacji ucznia cudzoziemskiego w polskim systemie szkolnictwa, daje także obraz potrzeb takiego ucznia i otwiera drogę do indywidualizacji kształcenia dzieci cudzoziemskich. Uczniów, którzy stają przed wyzwaniem napisania egzaminu ósmoklasisty w obcym dla siebie języku i którzy mają świadomość znaczenia wyników tego egzaminu dla przyszłości własnej (wybór szkoły ponadpodstawowej), jak również wartości „rankingowej” wyników egzaminu dla szkoły. Z tego powodu warto przyjrzeć się poszczególnym aspektom funkcjonowania uczniów z Ukrainy w kontekście wyników osiągniętych podczas egzaminu ósmoklasisty.

Dane wstępne

Egzamin ósmoklasisty z języka polskiego odbył się 25 maja 2022 roku. Arkusz C00 zawierał 21 zadań, w tym 12 zadań zamkniętych (zadania wyboru jednokrotnego, zadania prawda/fałsz i zadania na dobieranie) i 9 zadań otwartych (w tym krótka i długa forma wypowiedzi pisemnej). Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań można było uzyskać maksymalnie 45 punktów. Uczniowie mieli dostosowanie w postaci wydłużonego czasu (do 180 minut)³.

Średni wynik egzaminu z języka polskiego to odpowiednio 60% – ogólnopolski, 58,32% – woj. łódzkie, 58,95% – powiat m. Łódź. Jest to jednak wynik obejmujący wszystkie arkusze, zarówno standardowe, jak i te z dostosowaniami.

Z analizy wyników egzaminu uczniów z Ukrainy, dostępnych na stronie MEiN, wynika, że „do egzaminu ósmoklasisty przystąpiło ok. 6 150 uczniów z Ukrainy. Średnio z egzaminu z języka polskiego otrzymali 22 proc.”⁴.

³ Na podstawie: <https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/arkusze/2022-2/> [dostęp: 5.03.2023].

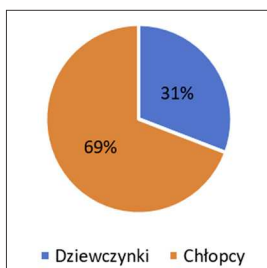
⁴ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wyniki-egzaminu-osmoklasisty-2022> [dostęp: 5.03.2023].

Analiza właściwa

Poniższa analiza dotyczy grupy 26 zdających z Ukrainy, podczas egzaminu mierzyli się oni z arkuszem dla uczniów, którym ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu. W analizie starano się uchwycić wpływ kilku czynników, które mogą mieć wpływ na zróżnicowanie wyników zdających. Należą do nich: płeć zdających, czas pobytu w Polsce, frekwencja na zajęciach szkolnych, poziom przygotowania językowego oraz, w miarę możliwości, motywacja zdających.

Płeć zdających

W analizach wyników egzaminów zewnętrznych, zamieszczanych przez MEiN⁵, zawsze pojawia się rozróżnienie ze względu na płeć. Będzie to dla nas pierwszy parametr brany pod uwagę.

Wykres 3. Płeć zdających

Jak widać, wśród zdających przewagę mają chłopcy. Wynika to głównie ze specyfiki szkoły sportowej. Jak zatem przekłada się to (i czy w ogóle) na wyniki egzaminu? Przedstawia to tabela 4.

Tabela 4. Podział zdających wg płci w odniesieniu do wyników egzaminu

Płeć	Liczba uczniów	Wynik egzaminu (przedział)
Dziewczynki	8	6,67–68,89%
Chłopcy	18	6,67–75,55%

Wyższy wynik średni osiągnęli chłopcy, jednakże są to różnice nieznaczne, a ponadto najniższy wynik, 6,67%, odnotowano zarówno u dziewczynki, jak i u chłopca. A zatem płeć nie ma większego znaczenia w kontekście wyników egzaminu. Przedziały procentowe całej badanej populacji podane zostały w tabeli 5.

Z danych wynika, że w badanej grupie 21 zdających uzyskało wynik równy 22% lub wyższy, a zatem w skali ogólnopolskiej jest to bardzo dobry poziom zdawalności. Zaledwie 5 uczniów znalazło się poniżej średniej ogólnopolskiej.

⁵ Por. tamże [dostęp: 5.03.2023].

Tabela 5. Wynik uzyskany na egzaminie

Przedział procentowy	Liczba uczniów
0–9,99	3
10–19,99	2
20–29,99	2
30–39,99	4
40–49,99	7
50–59,99	5
60–69,99	2
70–79,99	1
80–89,99	0
90–100	0

Czas pobytu w Polsce

Należy tu podkreślić, iż analiza dotyczy uczniów szkoły międzynarodowej, których czas pobytu w Polsce jest różny. Przyjrzyjmy się zatem analizie czasu pobytu w Polsce w odniesieniu do wyników.

Tabela 6. Czas pobytu ucznia w Polsce w odniesieniu do wyników egzaminu z j. polskiego

Czas pobytu w Polsce	Liczba uczniów	Przedział wyników egzaminu	Średni wynik egzaminu
3 lata	4	6,67–28,88%	17,75%
2 lata	11	6,67–64,44%	35,55%
1 rok 8 miesięcy	1	75,55%	–
1 rok	9	13,33–68,89%	41,11%
3 miesiące	1	48,89%	–

Biorąc pod uwagę powyższe dane, jednoznacznie można stwierdzić, że czas pobytu w Polsce nie przekłada się bezpośrednio na wyniki egzaminu. Wręcz przeciwnie – uczniowie, którzy w naszym kraju uczyli się od 3 lat, napisali egzamin najslabiej, natomiast uczennica, która przybyła do Polski zaledwie 3 miesiące przed egzaminem, uzyskała wynik bliski 50%, co zapewne wynikało z konieczności samodzielnego uzupełnienia wiedzy programowej z klasy 7 i części klasy 8.

Sytuacja środowiskowa

Poddamy zatem analizie sytuację środowiskową: czy uczeń mieszka w bursie, czy też z rodzicami? Czy jest w Polsce sam, czy z rodzeństwem?

Przyglądając się poniższym wskaźnikom, łatwo dostrzec, iż uczniowie mieszkający na terenie Polski wraz z rodzicami (lub jednym z rodziców) osiągnęli zarówno najniższe, jak i najwyższe wyniki. Podobnie rzecz ma się z wynikami uczniów mieszkającymi samodzielnie w bursie. Wysokie wyniki egzaminu

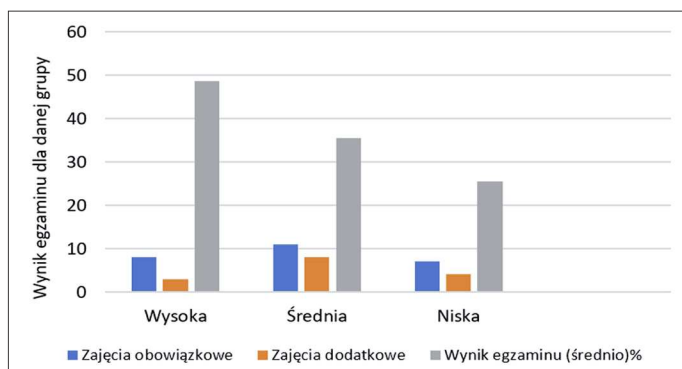
u uczniów przebywających w bursie z rodzeństwem mogłyby być interesujące, gdyby liczba takich uczniów była większa. Przy obecnej próbie trudno określić, czy rzeczywiście ma to znaczenie. Być może chodzi o rywalizację między rodzeństwem, ale – jak wspomnieliśmy – nie można tego stwierdzić z jakąkolwiek dozą pewności. Mimo wszystko uśrednione wyniki wskazują na korzystny wpływ mieszkania z rodzeństwem i/lub rodzicami.

Tabela 7. Sytuacja środowiskowa uczniów w odniesieniu do wyników egzaminu

Sytuacja środowiskowa	Liczba uczniów	Przedział wyników egzaminu	Średni wynik egzaminu
uczeń mieszkający w bursie sam	14	6,67–55,55%	31,11%
uczeń mieszkający z rodzicami	10	6,67–75,55%	41,11%
uczeń przebywający w bursie z rodzeństwem	2	46,67–53,33%	50%

Frekwencja ucznia

Przejdźmy do analizy kolejnego elementu funkcjonowania ucznia, a mianowicie – do frekwencji na zajęciach szkolnych oraz udziału w zajęciach dodatkowych z języka polskiego. Ze względu na brak precyzyjnych danych liczbowych użyję opisowych określeń wartościujących.

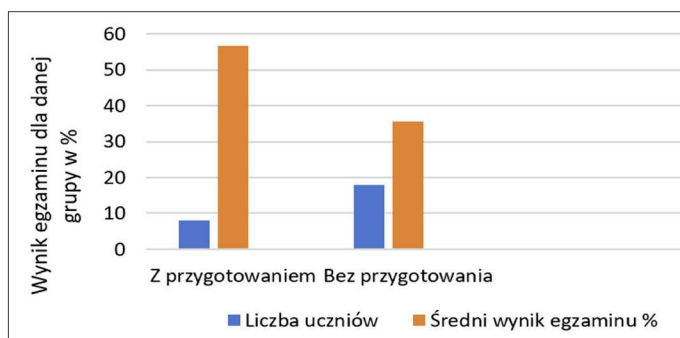

Wykres 4. Uczniowie wg frekwencji

Wykres 4 obrazuje zależność między obecnością na zajęciach szkolnych i dodatkowych a wynikiem egzaminu. Warto podkreślić, że zajęciami dodatkowymi byli objęci uczniowie, którzy rozpoczęli naukę w Polsce w roku szkolnym 2021/2022 (stąd różnice w wartościach liczbowych). Analiza jasno wskazuje na ścisłą zależność pomiędzy uczęszczaniem do szkoły a wynikiem uzyskanym podczas egzaminu. Okazuje się, że uczniowie, którzy wykazali się wysoką frekwencją, napisali egzamin stosunkowo lepiej niż ich koledzy, którzy opuszczali zajęcia szkolne. Nie powinno to nikogo zaskakiwać, ponieważ uczeń obecny na większości zajęć ma szansę nabyć umiejętności przewidziane podstawą programową. Niniejsza analiza nie byłaby kompletna bez jeszcze dwóch istotnych elementów: wcześniejszej znajomości języka oraz motywacji do nauki.

Przygotowanie językowe

Zajmijmy się zatem od pierwszego z wymienionych zagadnień. Część uczniów, których wyniki zostały poddane analizie, przed przyjazdem do Polski lub tuż po przyjeździe chodziła na kurs języka polskiego jako obcego, co może mieć znaczenie dla szybszego pokonania bariery językowej i – tym samym – może się przekładać na wyższy wynik egzaminu. Czy tak jest w istocie? Przyjrzyjmy się wykresowi, choć poniższe dane należy traktować jako orientacyjne, ze względu na brak materiału źródłowego (wykazu uczniów z przygotowaniem językowym). Poniższe analizy są oparte jedynie na ustnych oświadczeniach uczniów.

Wykres 5. Przygotowanie językowe uczniów

Z przedstawionych danych wynika, że wcześniejsze przygotowanie językowe znacząco pomaga uczniom w osiągnięciu wyższego wyniku, bowiem eliminuje początkową barierę językową i skraca okres adaptacji w nowej sytuacji. W przypadku uczniów, którzy przybywają do Polski bez przygotowania, potrzeba niekiedy kilku miesięcy na pokonanie bariery i nabycie choćby niewielkiej sprawności w posługiwaniu się językiem polskim.

Z naszej praktyki szkolnej wynika, że uczniowie nieznający języka często ograniczają się jedynie do zadań zamkniętych, nie podejmując nawet próby zredagowania własnej wypowiedzi pisemnej czy nawet krótkich odpowiedzi w języku polskim. Jest to spowodowane przede wszystkim faktem, że na lekcjach nie ma zbyt wiele czasu na nauczanie podstaw języka polskiego (a w zasadzie nie ma tego czasu wcale).

Uczniowie rozpoczynający naukę w polskiej szkole zderzają się niemal od razu z koniecznością czytania i omawiania lektur obowiązkowych, należących do kanonu literatury polskiej, a więc w większości niedostępnych w ich ojczystym języku. To bardzo często powoduje zniechęcenie i spadek motywacji. Tu dochodzimy do ostatniego z analizowanych przez nas elementów, które mogą wpływać na funkcjonowanie uczniów cudzoziemskich w szkole polskiej.

Motywacja do nauki

Motywacja do uczenia się jest zagadnieniem niezwykle złożonym i wciąż badanym. Znacząco różni się bowiem od motywacji wewnętrznej, towarzyszącej uniesieniu przy samorealizacji, zdobywaniu własnych celów.

W rzeczywistości szkolnej trudno, z wielu powodów, o uniesienie i motywację wewnętrzną, które są związane z autonomicznym stawianiem celów, odpowiadającym osobistym zainteresowaniom. Uczęszczanie do szkoły jest bowiem obowiązkowe, treści nauczania narzucone z zewnątrz, osiągnięcia oceniane, czemu niejednokrotnie towarzyszy strach, że nie osiągnie się sukcesu, a doświadczy publicznego wstydu, bo klasa szkolna to środowisko społeczne. Z wymienionych wyżej względów motywacja wewnętrzna i uniesienie stanowią nierealny model motywacji uczniów, a co najwyżej może on dotyczyć wyjątkowych, okazjonalnych sytuacji, ale nie codziennych zajęć w szkole. Toteż, bardziej realistycznym rozwiązaniem wydaje się dążenie do ukształtowania i utrzymania u uczniów motywacji do uczenia się jako środka, dzięki któremu osiąga się określone korzyści poznawcze⁶.

A zatem trudno tu jednoznacznie określić poziom motywacji uczniów w badanej grupie, choć w poszczególnych przypadkach widać ponadprzeciętne zaangażowanie i chęć do zdobywania wiedzy. Poniższe zestawienie ma więc charakter subiektywny, oparty na osobistych odczuciach nauczyciela, co jednak nie wyklucza znaczenia tej analizy w kontekście wyników egzaminu.

Tabela 8. Poziom motywacji a średni wynik egzaminu

Poziom motywacji do nauki	Średni wynik egzaminu w %
Wysoki	64,44
Powyżej przeciętnej	57,78
Przeciętny	34,44
Poniżej przeciętnej	28,88
Niski	26,67

Zestawienie przynosi odpowiedź na pytanie o znaczenie motywacji w procesie przyswajania wiedzy. Widać znaczące różnice w wynikach uzyskiwanych przez uczniów o wysokiej motywacji i ich mniej zmotywowanych kolegów. Jak jednak już zauważyliśmy, motywacja do nauki jest zagadnieniem złożonym i wieloaspektowym. Przy niniejszej analizie nie mamy dostępu do wskaźników takich, jak poziom stresu, zdolności adaptacyjne czy samoocena ucznia pod kątem własnych możliwości.

Warto również wspomnieć o tematyce wypracowań. W części z nich, głównie w rozprawkach, autorzy odwoływali się do obecnej sytuacji na Ukrainie spowodowanej wojną. Ich wypowiedzi miały osobisty, emocjonalny charakter, co wobec dramatycznych wydarzeń za wschodnią granicą Polski jest zrozumiałe.

Wnioski końcowe

Niniejsza analiza jednoznacznie wskazuje, że na wynik egzaminu ósmoklasisty może mieć przełożenie kilka równocześnie oddziałujących czynników. Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenia, można wysnuć wnioski, że wyniki osiągnięte podczas egzaminu z języka polskiego są wypadkową zarówno sytuacji środowiskowej, wstępnego przygotowania językowego, jak i motywacji do nauki,

⁶ M. Cywińska, *Rozwijanie motywacji uczniów do nauki*, Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 20, s. 158.

która – jak można podejrzewać – jest silnie związana z czasem przebywania w Polsce, procesem adaptacji ucznia w środowisku, ustalaniem swojego miejsca w grupie rówieśniczej, a więc elementem rywalizacji.

Nie bez znaczenia pozostaje postawa nauczyciela, który przyjmuje na siebie rolę motywatora zewnętrznego, próbując znaleźć równowagę pomiędzy wymuszonym systemem oceniania, „wyścigiem umiejętności i wyników” a rolą kierownika-lidera, motywującego uczniów do rozwoju zgodnie z indywidualnymi predyspozycjami jednostki. Jak pisze M. Cywińska:

[...] pozytywną motywację do nauki oddają sytuacje, w których nagradza się samodoskonalenie, kreatywność, ciekawość, podejmowanie się realizacji nowych zadań intelektualnych, znamionujących „grę równych szans”, której reguły dają wszystkim uczniom możliwość wykazania się, dokonania oceny wykonanego przez nich zadania, zgodnie z przyjętymi standardami doskonałości, a nie w kontekście prac wykonanych przez innych uczniów, albo kto w klasie wykonał zadanie lepiej⁷.

Pamiętajmy, że każdy uczeń to niepowtarzalny, jednostkowy człowiek, ze swoim bagażem doświadczeń, zespołem cech i umiejętności, spektrum zainteresowań pozaszkolnych. Nie wolno nam zatem przekładać wyniku egzaminu czy jakiegokolwiek sprawdzianu na wartość ucznia jako człowieka.

Nasze doświadczenie w pracy z dziećmi cudzoziemskimi wskazuje, że obowiązujące obecnie zakresy wymagań (podstawa programowa) nie uwzględniają ich potrzeb. Jest to do pewnego stopnia zrozumiałe, bowiem dopiero teraz mamy do czynienia z takim zjawiskiem w skali masowej. Z drugiej strony, jeśli myślimy nad włączeniem tych dzieci i młodzieży do społeczeństwa polskiego (a w znacznej części przypadków tak się stanie), to nie możemy pomijać tego faktu w procesie kształcenia. Stawia to wyzwania przed czynnikami wpływającymi na ten proces, wśród których władze państwowe mają zapewne najwięcej do powiedzenia. Nasza szkoła nabrała doświadczenia w minionych latach i potrafiła poradzić sobie z problemem kształcenia tak specyficznej grupy uczniów. Dobrze również wiemy (choćby z prywatnych kontaktów z nauczycielami innych placówek), że napływ dużej liczby dzieci cudzoziemskich zdezorganizował pracę wielu placówek lub też uczynił ją o wiele trudniejszą. Będzie to wielkie wyzwanie w kolejnych latach.

Bibliografia

- Cywińska M., *Rozwijanie motywacji uczniów do nauki*, Repozytorium Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, „Studia Edukacyjne” 2012, nr 20, s. 153–166.
<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/arkusze/2022-2/> [dostęp: 5.03.2023].
<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wyniki-egzaminu-osmoklasisty-2022> [dostęp: 5.03.2023].

⁷ Tamże, s. 154.